

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.247584>

Ю. В. Гродецький,  
канд. юрид. наук, доц., доц. кафедри  
кримінального права № 1,  
Національний юридичний універси-  
тет імені Ярослава Мудрого

### **ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ З УРАХУВАННЯМ ЙОГО СТАДІЙ<sup>1</sup>**

В основі будь-якої кваліфікації лежить певний понятійний апарат. Він грає роль вихідних даних, опираючись на які можна будувати логіку кваліфікації. В основі кваліфікації кримінального правопорушення з урахуванням його стадій лежить поняття стадій кримінального правопорушення, без з'ясування змісту якого процес кваліфікації втратить фундаментальні витoki, що повинні визначати саму сутність такої кваліфікації.

Законодавчого визначення поняття стадій кримінального правопорушення немає, а саме слово «стадії» згадується у КК лише два рази: 1) у назві розділу III Загальної частини КК «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЙОГО ВИДИ ТА СТАДІЇ» та 2) у ч. 3 ст. 31 КК «Добровільна відмова співучасників».

У розділі III Загальної частини КК повинні бути передбачені стадії кримінального правопорушення, адже на це вказує назва розділу. У статтях цього розділу згадуються наступні поняття: 1) закінчене кримінальне правопорушення; 2) незакінчене кримінальне правопорушення; 3) готування до кримінального правопорушення; 4) замах на кримінальне правопорушення та 5) добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні. У зв'язку з цим виникає питання: які з вказаних понять є стадіями кримінального правопорушення?

Класичний підхід полягає у тому, що до стадій кримінального право-

---

<sup>1</sup> Лекція з навчальної дисципліни «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації» для студентів 2 курсу другого (магістерського) рівня.

порушення належать: 1) закінчене кримінальне правопорушення; 2) готування до кримінального правопорушення та 3) замах на кримінальне правопорушення. Разом з тим, готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення відповідно до ч. 2 ст. 13 КК є видами незакінченого кримінального правопорушення.

У зв'язку з цим виникає питання: чи можуть готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення одночасно визнаватися видами незакінченого кримінального правопорушення та видами стадій кримінального правопорушення? Позитивна відповідь на це питання буде, скоріш за все, суперечити принципам законодавчої техніки, один з яких вимагає, щоб кожне самостійне слово чи словосполучення у законі позначало окреме поняття. З цього слідує, що види незакінченого кримінального правопорушення та види стадій кримінального правопорушення не можуть бути тотожними поняттями. Далі проста логіка підказує, якщо законодавець готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення назвав видами незакінченого кримінального правопорушення, то вони вже не можуть бути видами стадій кримінального правопорушення. Що ж тоді розуміти під стадіями кримінального правопорушення?

Можна було б запропонувати компромісне рішення, згідно якого визнати поняття незакінченого кримінального правопорушення видовим, яке охоплює дві стадії кримінального правопорушення. На перший погляд, норми КК дозволяють це зробити, адже КК передбачає поняття першого рівня – готування до кримінального правопорушення (ст. 14 КК) та замах на кримінальне правопорушення (ст. 15 КК); другого рівня – закінчене та незакінчене кримінальні правопорушення (ст. 13 КК) та третього рівня – «стадії кримінального правопорушення» (у назві розділу III Загальної частини КК).

Разом з тим, указані вище законодавчі поняття, особливо у трьохступеневій конструкції, повинні бути взаємоузгодженими. Тільки за такої умови

вони можуть утворювати єдину систему, без існування якої виникають протиріччя, що знижує ефективність кримінально-правових норм. З'ясування взаємоузгодженості передбачає аналіз змісту понять, що входять до єдиної системи. Такий аналіз, перш за все, слід здійснювати на рівні доктрини кримінального права, тому що саме там знаходяться витoki змісту понять стадій кримінального правопорушення та незакінченого кримінального правопорушення.

Не вдаючись до детального розгляду наукової полеміки, пропоную для прикладу дослідити взаємозв'язок норм, що передбачені ч. 1 ст. 15 та ч. 1 ст. 17 КК. Давайте спробуємо застосувати ці норми до ситуації добровільної відмови від замаху на кримінальне правопорушення. Для цього візьмемо з визначення у ч. 1 ст. 17 КК лише ознаки добровільної відмови від замаху на кримінальне правопорушення та наповнимо у цьому визначенні всіма ознаками поняття замаху на кримінальне правопорушення відповідно до ч. 1 ст. 15 КК. Отримаємо таке формулювання: добровільною відмовою є остаточне *припинення особою за своєю волею* вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, *якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі*, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення кримінального правопорушення до кінця.

Це визначення суперечливе, адже одночасно вимагає виконання ознак, що виключають одна одну:

- припинення особою кримінального правопорушення *за своєю волею* та
- не доведення до кінця кримінального правопорушення з причин, що *не залежали від її волі* (тобто, проти її волі).

Зараз багато у кого виникло питання – чому ми залучили ст. 17 КК? Ві-

дповідь – тому що за її допомогою найкраще показати суперечливість норм розділу III Загальної частини КК, які повинні бути у системному взаємозв'язку.

Попереджаю наступне питання щодо того, яке це має значення для кваліфікації? Відповідь – саме безпосереднє, адже вказане протиріччя показує, що точне застосування ч. 1 ст. 15 та ч. 1 ст. 17 КК унеможлиблює добровільну відмову від замаху на кримінальне правопорушення, тому що неможливо одночасно виконати вимоги щодо припинення особою кримінального правопорушення за своєю волею і проти її волі.

Це протиріччя виявляє більш глибокі концептуальні проблеми, які не були вирішені при формулюванні законодавцем норм розділу III Загальної частини КК.

Для того, щоб норми про стадії кримінального правопорушення були логічно узгодженими між собою слід дотримуватися одного з двох законодавчих підходів щодо регламентації стадій кримінального правопорушення та добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця. Справа у тому, що це єдина група норм, яка має витоки з однієї ідеї – встановлення кримінальної відповідальності за умов, коли відсутні всі ознаки складу кримінального правопорушення. При цьому вирішувалися, зокрема, питання про диференціацію кримінальної відповідальності в залежності від: 1) того, наскільки близько особа підійшла до завершення кримінального правопорушення; 2) які причини викликали припинення кримінального правопорушення. Відповідь на перше питання залежала від різних етапів вчинення кримінального правопорушення, а відповідь на друге – від того, чи з власної волі було припинене діяння.

Щодо регламентації другого питання були напрацьовані дві основні законодавчі концепції: 1) французька, відповідно до якої норми про добровільну відмову у КК були відсутні, але ідея врахування добровільної відмови бу-

ла реалізована через наявність у понятті незакінченого кримінального правопорушення (на той час – замаху на злочин) ознаки «недоведення злочину до кінця з причин, що не залежали від волі особи»;

2) німецька, відповідно до якої норми про добровільну відмову до КК вже включали, але у понятті незакінченого кримінального правопорушення ознака «недоведення діяння до кінця з причин, що не залежали від волі особи» була відсутня.

Чинний КК запозичив обидва підходи: французький – адже поняття замаху на кримінальне правопорушення в ч. 1 ст. 15 КК має ознаку «кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі» та німецький – адже у КК наявні норми про добровільну відмову (ст. 17, 31).

Проблема у тому, що ці два підходи несумісні один з одним. Їх змішування в одному законі про кримінальну відповідальність призводить до проблем на кшталт таких, як неможливість визнання добровільної відмови від замаху на кримінальне правопорушення, про що ми вже згадували.

У науці кримінального права спочатку поняття незакінченого кримінального правопорушення не розглядалося і закон його також не знав. Так, у попередньому КК 1960 р. поняття незакінченого кримінального правопорушення було відсутнє. Утім, у другій половині ХХ ст. науковці запропонували окремо розглядати стадії кримінального правопорушення та незакінчене кримінальне правопорушення.

Узагальнюючи наукові підходи щодо визначення істотних характеристик стадій кримінального правопорушення, можна зробити такі висновки.

По-перше, стадії кримінального правопорушення та незакінчене кримінальне правопорушення – це різні за своєю природою поняття. Незакінчене кримінальне правопорушення на відміну від стадій кримінального правопорушення характеризується недоведенням кримінального правопорушення до

кінця з причин, що не залежать від волі особи.

По-друге, кожний етап, крім завершального, повинен містити потенційну можливість переходу до наступного. У зв'язку з цим стадії кримінального правопорушення у цілому та окремі їх види не можуть мати ознаку недоведення кримінального правопорушення до кінця з причин, що не залежать від волі особи.

По-третє, основною сутнісною характеристикою стадій кримінального правопорушення є те, що вони являють собою певні його етапи, які показують розвиток кримінального правопорушення. Крім цього, слід відмітити, що про стадії кримінального правопорушення можна говорити лише тоді, коли існує кримінальне правопорушення, тобто коли особа здійснює вчинок, який відповідає ознакам кримінального правопорушення. Такі ознаки передбачені ч. 1 ст. 11 КК: 1) передбаченість діяння КК; 2) суспільна небезпечність діяння; 3) його винність; 4) вчинення цього діяння суб'єктом кримінального правопорушення. Відсутність хоча б однієї з цих характеристик свідчить про відсутність кримінального правопорушення. З цього слідує, що будь-які стадії кримінального правопорушення повинні володіти ознаками, що властиві кримінальному правопорушенню. У випадку порушення цих вимог діяння не можна визнавати стадією кримінального правопорушення. Напевне саме цим керувався законодавець, коли у ч. 2 ст. 14 КК передбачив, що готування до кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання, не тягне за собою кримінальної відповідальності. Такий вид готування не має тієї суспільної небезпечності, яка притаманна кримінальним правопорушенням, тому законодавець і не визнав дане діяння кримінально-протиправним.

По-четверте, різні стадії кримінального правопорушення повинні якісно відрізнятися одна від одної. Така якісна відмінність відображається у різ-

ному змістовному наповненні фактичних та правових характеристик стадій кримінального правопорушення.

На підставі цього можна запропонувати таке визначення: *стадії кримінального правопорушення – це різні його етапи, що мають самостійне правове значення, які якісно відрізняються один від одного характером зовнішніх ознак діяння та ступенем реалізації кримінально-протиправного умислу.*

Стадії кримінального правопорушення є видами цілеспрямованої діяльності, етапами реалізації кримінально-протиправного умислу, досягнення певної мети і тому можуть міститися тільки в кримінальних правопорушеннях, вчинених з прямим умислом.

Стадії кримінального правопорушення різняться між собою ступенем реалізації кримінально-протиправного умислу й моментом закінчення кримінально-протиправного діяння.

Норми про стадії кримінального правопорушення створюють підстави кримінальної відповідальності за діяння, що не мають всіх ознак складу кримінального правопорушення.

Разом з тим, проблема неузгодженості понять «стадії кримінального правопорушення» та «незакінчене кримінальне правопорушення» залишається. На практиці цю проблему фактично не помічають. Це призводить до того, що застосовуються в окремих випадках не норми КК, а уявлення про них.

Надалі ми будемо виходити зі спрощеного підходу, який застосовується на практиці. Цей підхід передбачає, що видами стадій вчинення кримінального правопорушення визнають:

- 1) готування до кримінального правопорушення,
- 2) замах на кримінальне правопорушення,
- 3) закінчене кримінальне правопорушення.

Окремої уваги заслуговує питання про формування та виявлення умислу як окремих стадій кримінального правопорушення. Деякі науковці зазна-

чені поняття розглядають як стадії кримінального правопорушення, що передують готуванню до кримінального правопорушення.

При цьому під *формуванням умислу* розуміють психічний процес, у результаті якого в особи з'являється бажання вчинити кримінальне правопорушення. Під *виявленням умислу* розуміють прояв особою тим чи іншим способом (усно, письмово, іншим шляхом) наміру вчинити певне кримінальне правопорушення.

Потрібно погодитись з тим, що названі процеси мають місце у багатьох випадках вчинення кримінального правопорушення, однак визнавати їх окремими кримінально караними стадіями кримінального правопорушення не можна, тому що згідно зі ст. 11 КК кримінальне правопорушення у першу чергу – це суспільно небезпечне діяння, вчинок людини, а формування та виявлення умислу віднести до таких вчинків не можна. Формування умислу не має об'єктивних ознак, а у виявленні умислу відсутня суспільна небезпечність, що характерна для кримінальних правопорушень. Якщо на практиці виникне необхідність кваліфікації формування та виявлення умислу, то її слід здійснювати на підставі норм кримінального права. При цьому слід використовувати ст.ст. 11, 13, 14, 15 та відповідну статтю Особливої частини КК. Така кваліфікація є різновидом кримінально-правової кваліфікації, але не належить до кваліфікації кримінальних правопорушень.

Кваліфікацію ж кримінально-караних стадій кримінального правопорушення слід здійснювати з використанням таких *загальних правил*.

1. Стадії кримінального правопорушення послідовно змінюють одна одну при вчиненні одного діяння. При цьому кожна стадія має свою сукупність ознак, що визначена законом. У зв'язку з цим виключається кваліфікація одного діяння як вчиненого з декількома стадіями.

2. Якщо кримінальне правопорушення мало у своєму розвитку декілька стадій, то застосовується правило «поглинення» попередньої стадії кримі-



нального правопорушення більш пізньою стадією. У зв'язку з цим правилом кримінальне правопорушення слід кваліфікувати за останньою стадією його завершеності. При цьому попередні стадії його вчинення не мають самостійного значення та не впливають на його кваліфікацію. Слід мати на увазі, що застосування у назві цього правила слова «поглинення» має умовний характер, тому що насправді всі стадії кримінального правопорушення мають свої специфічні ознаки, які унеможливають приєднання цих ознак однієї стадії до іншої. Так, будь-яке готування до кримінального правопорушення є створенням умов для вчинення кримінального правопорушення, за якого відсутні ознаки об'єктивної сторони відповідного складу кримінального правопорушення. Наступна за хронологією стадія – замах на кримінальне правопорушення, навпаки, характеризується наявністю частини ознак об'єктивної сторони відповідного складу кримінального правопорушення. Зрозуміло, що за таких умов ознаки складу готування до кримінального правопорушення не можуть увійти (бути поглиненими) до складу замаху на кримінальне правопорушення.

Отже, правильніше говорити не про «поглинення», а про втрату для кваліфікації значення попередньої стадії кримінального правопорушення при переході до наступної стадії.

3. Зміст стадій конкретного кримінального правопорушення залежать від законодавчої регламентації. Тому при кваліфікації стадій кримінального правопорушення у першу чергу слід з'ясувати на вчинення якого конкретно кримінального правопорушення було спрямоване діяння особи та якою статтею Особливої частини КК це діяння передбачене. Це дозволить встановити всю сукупність ознак складу кримінального правопорушення. На підставі цього можна виявляти ознаки закінченого чи незакінченого кримінального правопорушення.

4. Специфіка кваліфікації стадій кримінального правопорушення обу-

мовлена особливостями законодавчого конструювання складів кримінальних правопорушень у КК. У статтях Особливої частини КК передбачені склади закінчених кримінальних правопорушень. Такі склади можуть бути матеріальними, формальними або усіченими, які характеризуються різною кількістю ознак їх об'єктивної сторони. При цьому у формулі кваліфікації у всіх вказаних випадках зазначається лише стаття Особливої частини КК. Така особливість визначає і правила дешифрування формули кваліфікації – якщо ця формула містить лише вказівку на статтю Особливої частини КК, значить у ній відображений склад закінченого кримінального правопорушення. Наприклад, якщо у формулі кваліфікації є вказівка на ч. 1 ст. 187 КК, то йдеться про закінчений некваліфікований розбій. При цьому об'єктивна сторона розбою не містить суспільно небезпечних наслідків та власне самого діяння (заволодіння чужим майном), яким заподіюється шкода праву власності. Незважаючи на це, розбій вважається закінченим. Іншими словами, це кримінальне правопорушення проти власності вважається закінченим незалежно від того, вдалося винному заволодіти майном чи ні. Такий висновок впливає із законодавчого конструювання ч. 1 ст. 187 КК.

Якщо абстрагуватися від ст. 187 КК, та спробувати встановити стадію нападу з метою заволодіння чужим майном, поєднаного із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства, з точки зору логіки кримінального правопорушення проти власності, то таке діяння аж ніяк не можна буде визнати закінченим, адже майнова шкода ще не заподіяна. На цьому прикладі добре видно, що аналіз стадій кримінального правопорушення повинен здійснюватися не лише на підставі дефініцій, що передбачені у ст.ст. 13–15 КК, а обов'язково з врахуванням конкретної статті Особливої частини КК.

5. Склад незакінченого кримінального правопорушення є більш складною конструкцією у порівнянні зі складом закінченого кримінального пра-

вопорушення, адже для його встановлення статей Особливої частини КК буде недостатньо. Побудова складу незакінченого кримінального правопорушення вимагає поєднання статті Особливої частини КК з ч. 1 ст. 14 КК (якщо йдеться про готування до кримінального правопорушення) або з ч. 2 чи ч. 3 ст. 15 КК (якщо йдеться про замах на кримінальне правопорушення). Цікаво, що склад закінченого кримінального правопорушення, який містить повну кількість ознак, визначається на підставі однієї статті КК, а склад незакінченого кримінального правопорушення, який містить неповну (меншу) кількість ознак, визначається на підставі двох статей КК.

Таким чином, юридичною підставою кваліфікації незакінченого кримінального правопорушення завжди будуть дві статті КК: одна стаття з Особливої частини КК та ще одна стаття з Загальної частини КК. Причому саме у такій послідовності, а не навпаки. Спочатку слід встановити специфіку законодавчої конструкції складу кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, а вже потім на базі цього утворювати конструкцію незакінченого кримінального правопорушення, використовуючи названі вище статті Загальної частини КК.

6. При кваліфікації стадій кримінального правопорушення, слід визначити межі об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, що можна зробити за допомогою встановлення моменту його закінчення. При цьому варто пам'ятати про специфіку визначення такого моменту у різних кримінальних правопорушеннях. Саме правильне врахування вказаної специфіки дозволить безпомилково розмежувати закінчене кримінальне правопорушення від незакінченого.

Так, крадіжку (ст. 185 КК) і грабіж (ст. 186 КК) потрібно вважати закінченими з моменту, коли винна особа вилучила майно і мала реальну можливість розпоряджатися чи користуватися ним (абз. 1 п. 4 ППВСУ від 6 листопада 2009 року № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти

власності»). Кримінальне правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 304 КК, вважається закінченим з моменту здійснення дорослою особою дій, спрямованих на втягнення неповнолітнього у протиправну діяльність, незалежно від того, чи вчинив неповнолітній кримінальне правопорушення або інші антигромадські дії (абз. 3 п. 5 ППВСУ від 27 лютого 2004 року № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність»). Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин (ст. 307 КК) утворює закінчений склад кримінального правопорушення з моменту, коли почали вчинятися дії, спрямовані на одержання таких засобів чи речовин, готових до вживання, або на рафінування чи підвищення у препаратах їх концентрації (абз. 5 п. 3 ППВСУ від 26 квітня 2002 року № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»).

Має свою специфіку й об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого статтею 318 КК, що полягає в незаконному виготовленні, підробленні, використанні або збуті підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення, виготовлення цих засобів чи речовин. Використання зазначених документів має місце при їх поданні або пред'явленні на підприємства, в установи чи організації з метою отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів. Кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту подання або пред'явлення цих документів незалежно від того, чи змогла особа отримати зазначені засоби (речовини) (абз. 1, 3 п. 17 ППВСУ від 26 квітня 2002 року № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»).

Іноді при встановленні у процесі кваліфікації моменту закінчення слід

бути досить уважним щодо тлумачення ознак, які передбачені у статтях Особливої частини КК. Так, провокація підкупу (ст. 370 КК), тобто дії службової особи з підбурення особи на пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди, щоб потім викрити того, хто пропонував, обіцяв, надав неправомірну вигоду або прийняв пропозицію, обіцянку чи одержав таку вигоду, вважається закінченим кримінальним правопорушенням з моменту підбурення незалежно від того, чи були вчинені дії, до яких особу підбурювали. Таке тлумачення відрізняється від загального розуміння підбурювання, яке, виходячи з ч. 4 ст. 27 КК, пов'язане з певним результатом – особа повинна бути схилена до вчинення кримінального правопорушення.

У певних випадках визначення моменту закінчення кримінального правопорушення має дискусійний характер. Наприклад, в абз. 4 п. 17 ППВСУ від 23 грудня 2005 року № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» зазначене таке правило: оскільки ст. 257 КК передбачена відповідальність за організацію банди, а не за організаційну діяльність щодо її створення, дії обвинувачених можна кваліфікувати як закінчений бандитизм лише у випадках, коли банду дійсно було організовано. Організаційна ж діяльність, яка не дала такого результату, може розцінюватись як замах на бандитизм. Разом з тим, в абз. 2 п. 3 цієї ж ППВСУ вказано: «Організація вчинення злочину (злочинів) може полягати в залученні співучасників усіх видів (виконавців, пособників, підбурювачів, інших організаторів) або лише одного з них (наприклад, виконавців) і здійснюватись у формі наказу, угоди, прохання, підкупу, доручення, замовлення тощо». Уявляється, що вказані приписи ППВСУ у певній частині суперечать один одному. Так, адресоване особі прохання стати учасником банди буде відповідати поняттю «організація вчинення кримінального правопорушення» як закінченому діянню, але це ж саме діяння з точки зору його

відповідності поняттю «організація банди» вже слід визнавати незакінченим. Така непослідовність у підходах не сприяє правильній кваліфікації кримінальних правопорушень.

Для кримінальних правопорушень з альтернативними діями правила встановлення моменту їх закінчення мають свою особливість. Вони визнаються закінченими з моменту вчинення однієї із зазначених у диспозиціях цих статей альтернативних дій. У випадках, коли винна особа вчинила одну або декілька зазначених дій, але не встигла вчинити іншу дію із тих, які охоплювались її умислом, скоєне слід розглядати як закінчене кримінальне правопорушення за виконаними діями, а незавершена дія окремої кваліфікації як готування до кримінального правопорушення або як замах на кримінальне правопорушення не потребує (абз. 11 п. 3 ППВСУ від 26 квітня 2002 року № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»).

Наприклад, особа мала умисел на незаконне виготовлення з метою збуту наркотичних засобів, а також їх незаконний збут. У ч. 1 ст. 307 КК ці діяння передбачені як дві самостійні альтернативні форми кримінального правопорушення. Після повного виготовлення запланованої партії наркотичних засобів і під час умисного створення умов для їх незаконного збуту особу було затримано. У даній ситуації наявне поєднання закінченої форми діяння (незаконне виготовлення з метою збуту наркотичних засобів) з незакінченою – готування до незаконного збуту наркотичних засобів. Відповідно до вказаного вище правила діяння цієї особи слід вважати закінченим кримінальним правопорушенням. Разом з тим, відкритим залишається питання про момент закінчення такого діяння. Його слід вважати закінченим після повного виготовлення запланованої партії наркотичних засобів чи все ж таки після умисного створення умов для їх незаконного збуту? В обох випадках наявні суперечності з нормами КК. У першому випадку за межами складу кримінального

правопорушення залишаються дії з умисного створення умов для незаконного збуту наркотичних засобів. У другому випадку вчинені дії не будуть відповідати поняттю закінченого кримінального правопорушення, що передбачене ч. 1 ст. 13 КК, адже не містять усіх ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 307 КК.

На мій погляд, запропоноване у абз. 11 п. 3 ППВСУ від 26 квітня 2002 року № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» рішення є досить сумнівним, але ігнорувати його на практиці буде досить складно.

7. Якщо особа вчинила діяння з непрямым умислом чи з необережності, то воно не може бути кваліфіковане як готування до кримінального правопорушення або як замах на кримінальне правопорушення. Це правило ґрунтується на тому, що вказані стадії кримінального правопорушення можуть бути вчинені лише з прямим умислом.

8. Стадія кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті, визначається поведінкою виконавця. Таке правило є традиційним та підтримується як сучасною доктриною кримінального права, так і правозастосовною практикою. Так, згідно з абз. 8 п. 15 ППВСУ від 7 лютого 2003 року № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» у разі, коли виконавець погодився позбавити потерпілого життя, але з причин, що не залежали від його волі, умисел на вбивство до кінця не довів, дії замовника залежно від конкретних обставин справи кваліфікуються як співучасть у готуванні до умисного вбивства на замовлення чи в замаху на вчинення цього кримінального правопорушення.

### Список літератури

1. Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінальне правове дослідження). Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 304 с.
2. Горностай А. В. Кримінальна відповідальність за замах на злочин. Харків: Юрайт, 2013. 232 с.

3. Гродецький Ю. В. Поняття стадій вчинення злочину. *Ефективність кримінального законодавства: доктринальні, законотворчі та правозастосовні проблеми її забезпечення*: матер. міжнарод. наук.-практ. кругл. столу (м. Харків, 17 трав. 2019 р.). Харків: Константа, 2019. С. 41–52.

4. Гродецкий Ю. В. Французская и германская системы законодательной регламентации норм о стадиях совершения преступления и о добровольном отказе. *Вісник Асоціації кримінального права України*: електрон. наук. вид. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Всеукр. громад. орг. «Асоц. кримін. права». Харків, 2017. Вип. 1 (8). С. 77–99. URL: [http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/07/04\\_Grodetskiy.pdf](http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/07/04_Grodetskiy.pdf).

5. Красницький І. В., Щутяк Л. С. Відповідальність за замах на злочин за кримінальним правом України: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 224 с.

6. Маслак Н. В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину. Харків: Право, 2010. 232 с.